

”Vår främste man är en liten kvinna”. Framställningen av utförsåkaren Sarah Thomasson i rikstäckande dagspress, 1949–1955

Av Vera Boqvist

Abstract

This article highlights the daily press’s portrayal of the Swedish-Sami downhill skier Sarah Thomasson (1925-1996) during the period 1949-1955. This study shows that the daily press’s portrayal of Thomasson was characterized by a dualistic and essentialist approach to gender and ethnicity. The portrayal was marked by the performative nature of the daily press. Thomasson was depicted partly as an experienced and confident sportswoman, partly as calm and non-competitive. Her hybridity – being conveyed as downhill skier, Sámi and woman – was underlined in the in the press coverage.

Keywords: Ethnicity, Gender, Sámi history, History of sport, Alpine skiing

Författare:

Vera Boqvist, lärarstudent, inriktning svenska/historia mot arbete i gymnasieskolan.

Copyright:

© 2023 Författaren/författarna. Artiklar i IHS publicreas under en Creative Commons-licens (Creative Commons CC-BY 4.0), vilket ger tredje part rätt att kopiera och återdistribuera materialet i vilket medium eller format som helst förutsatt att författarnamn och källa anges korrekt.

DOI: <https://doi.org/10.61684/ihs.2023.18901>

Hur citera:

Vera Boqvist, ”Vår främste man är en liten kvinna”: Framställningen av utförsåkaren Sarah Thomasson i rikstäckande dagspress, 1949–1955 *Idrott, historia och samhälle: Idrotthistoriska föreningens årskrift*, 2023.

Granskning:

Artikeln har genomgått sakkunringgranskning enligt modellen double blind peer review.

År 1925 föddes Sarah Thomasson i en syskonskara om åtta i en samisk familj. Familjen Thomassons bedrev renskötsel, men förestod också en större butik hemma i Åre. Flera av familjens barn ägnade sig åt skidåkning på hög nivå, vilket gjorde Thomassons till en välkänd familj i Åretrakten. Mest framgångsrik var yngsta dottern, Sarah Thomasson. Med ett VM-brons 1954 och flertalet SM-guld på meritlistan blev hon en av Sveriges främsta utförsåkare i början av 1950-talet. År 1952 utnämndes hon till ”Årets Idrottskvinna” och deltog i VM 1950 och 1954 samt i OS i Oslo 1952.¹

Av Riksidrottsmuseets utställning ”Sport och Sápmi” från 2021 framgick att Thomasson var stolt över sitt samiska påbrå, samtidigt som hon upplevde det som påfrestande med pressens återkommande frågor om hennes etniska bakgrund. Under hennes tid som elitaktiv var ”sameflickorna” i skidsporten ett ofta förekommande ämne i dagspressen, med Sarah Thomasson som framstående utförsåkare och Sanna Kouljok som längdskidåkare.² Här ska jag undersöka hur föreställningar om etnicitet, kön och idrottsutövande kom till uttryck i framställningen av Sarah Thomasson i rikstäckande svensk dagspress 1949–1955.

Internationell forskning har uppmärksammat kvinnliga idrottare med urfolksbakgrund.³ De fåtal nordiska studier gjorts på temat urfolk och idrott har fokuserat manliga samiska idrottsutövare.⁴ Kvinnorna har varit osynliga även i idrottshistoriska studier om skidsport, vilka i påfallande hög grad haft just män och manlighet som problemområde. Tidigare forskning, som till exempel Isak Lidströms studier om samiska idrottare och Helena Tolvheds studier om kvinnligt idrottsutövande har belyst samband mellan å ena sidan idrott och etnicitet, å andra sidan idrott och kvinnlighet.⁵ Sammanflätningen mellan kvinnlighet och etnicitet i ett svenskt idrottshistoriskt sammanhang utgör

1 ”Sport och Sápmi” (Stockholm: Riksidrottsmuseet 2021) [Utställningsfolder].

2 Gunilla Stillström, ”Två skiddrottningar från Sápmi”, urplay.se Stockholm: Sveriges utbildningsradio 2021, <https://urplay.se/program/223078-ur-samtiden-dar-idrott-moter-konst-tva-skiddrottningar-fran-sapmi> 15/10–2022; Isak Lidström, ”Same-Mästerskapens uppkomst: Om idrott, inkludering och exkludering utifrån stats- och etnicitetsgränser, 1948–1959”, *Idrott, historia & samhälle* (2017), s. 72–74.

3 Se t.ex. Ross MacIntosh & Janice Forsyth, ”A Good Fight: How Indigenous Women Approach Boxing as a Mechanism for Social Change”, *Journal of Sport and Social Issues*, 45: 4, 303–328; Leanne White, ”Cathy Freeman and Australia’s Indigenous heritage: A new beginning for an old nation at the Sydney 2000 Olympic Games”, i Sean Gammon (red.) *Heritage and the Olympics* (London 2014).

4 Isak Lidström, *På skidor i kulturella gränsland: Samiska spår i skidsportens historia* (Malmö 2021a); dens., ”Eremiten i Alavattnet: Skidåkaren Lars Theodor Jonsson och världsfrånvärdheten i mediernas rampljus”, i Ulf Mörkenstam; Ragnhild Nilsson & Mats Rohdin (red.), *Sápmi på film och TV* (Umeå 2023).

5 Jan Samuelson, ”Skidåkning, mannen och det nationella”, *Idrott, historia och samhälle: Svenska idrottshistoriska föreningens årsskrift*, 2002; Leif Yttergren, *I och ur spår: En studie om konflikter och hjältar i svensk skidsport under 1900-talet* (Lund 2006); Isak Lidström, ”Eremiten i Alavattnet: Skidåkaren Lars Theodor Jonsson och världsfrånvärdheten i mediernas ramp-ljus”; Helena Tolvhed, *Nationen på spel: Kropp, kön och svenskhet i populärpressens representationer av olympiska spel 1948–1972* (Umeå 2008); dens., *På damsidan: Femininitet, motstånd och makt i svensk idrott 1920–1990* (Göteborg 2015).

emellertid en forskningslucka som denna studie avser bidra till att fylla.

Det är tydligt, utifrån tidigare forskning, att Sarah Thomasson verkade i ett sammanhang som präglades av en dubbel underordning där samer marginaliserades i förhållande till majoritetsbefolkningen och kvinnor i förhållande till män.⁶ Kvinnligt idrottsutövande präglades under början och mitten av 1900-talet av dikotomin mellan hemmets privata sfär, där kvinnorna skulle vara sysselsatta, och den offentligt manligt kodade sfären. Detta sammanföll också med den tid då idrotten som folkrörelse fick en framskjuten plats i samhället. Inställningen och uppfattningen om kvinnokroppen som underlägsen, bräcklig och känslig för belastning motiverade emellertid också en modifierad, lekfull och till idrotten parallellt existerande "kvinnogymnastik". I stället för styrka, kraft och vinnarskalle, värdesattes i gymnastiken förmågor som behagfullhet och smidighet. Kvinnligt idrottande ansågs främst ha till syfte att förbättra hälsan inför framtida graviditeter samt till att göra kvinnan vacker.⁷

Medan kvinnor historiskt haft en marginaliserad position inom idrotten har den samiska idrotten i hög grad präglats av sådana essentialistiska föreställningar som majoritetssamhället har projicerat på urfolksgruppen. I artikeln "Bland 'rationella asketer' och 'ädla vildar'" diskuterar Isak Lidström hur samiska respektive svenska drag och egenskaper framställdes och förändrades från sekelskiftet 1900 till mellankrigstiden. Bland annat pekar Lidström på att det rådde ett dualistiskt synsätt inom svensk skididrottsrörelse. Den svenske skidåkarens rationalitet, flexibilitet och målmedvetenhet kontrasterades mot skidåkande samens förment medfödda, oföränderliga egenskaper och viljelösa natur.⁸ Hårt arbete, disciplin och egensinnighet definierade den skidåkande svensken. Samerna skildrades istället som "ädla vildar".⁹ Föreställningen om "vilden" var ett vanligt sätt att porträttera underordnade minoritetsgrupper.¹⁰

Mot bakgrund av den dubbla underordningen (etnicitet och kön) tar studien avstamp i begreppet intersektionalitet. Helena Tolvhed beskriver detta som ett "synsätt där olika sociala positioner betraktas som sammanflätande".¹¹ Med hjälp av ett intersektionellt perspektiv kan en undersöka samspelet mellan hur föreställningar om kön och etnicitet formar en individ, såväl genom

6 Isak Lidström, "Bland 'rationella asketer' och 'ädla vildar': Etniska relationer inom svensk längdskidsport från sekelskifte till mellankrigstid", *Historisk Tidskrift* 137: 4 (2017), s. 658, 671–673. Denna framställning framträder även i Lidströms studie "Den egensinnige från Kittelfjäll: En biografisk studie om utförsåkaren Bengt-Erik Grahn", *Scandia* vol. 87 (2021b). Om mediala representationer av kvinnor och män, se Helena Tolvhed, *Nationen på spel*.

7 Helena Tolvhed, *Nationen på spel*, s. 14–16.

8 Helge Chr. Pedersen, "Per Olsen – den nye Arvo Viitanen: Framstillingen av Finnmarks første skistjerne i nasjonal og regional presse i 1950-åra", i Helge C. Pedersen & Eivind Å. Skille (red.), *Utafor sporet? Idrett, identiteter og regionalisme i nord* (Vallset 2016), s. 246–269.

9 Isak Lidström, "Bland 'rationella asketer' och 'ädla vildar'", s. 658, 671–673.

10 Se t.ex. John Bale & Mike Cronin, *Sport and postcolonialism* (Oxford 2003); Tobias Stark, "Storytysk fuga och negerjazz": Ras-stereotyper och rastänkande i svensk massmediabevakning av Berlinspelen 1936", *Idrott, Historia & Samhälle* (1998); Ulf Wallin, *Sporten i spalterna: Sportjournalistikens utveckling i svensk dagspress under 100 år* (Göteborg 1998).

11 Helena Tolvhed, *Nationen på spel*, s. 55.

självidentifikation som genom omgivningens tillskrivningar och uppfattningar. I Thomas Hylland Eriksens bok *Etnicitet och nationalism*, framhålls hur etniciteten skapas kollektivt och görs relevant genom interaktion med andra grupper. Etnicitet ligger nära begreppet identitet. Inget av dem markerar en given position för människan. Det handlar om ständigt pågående förhandlingar kopplade till sociala, kulturella och politiska processer.¹² I analysen här avser etnicitet de föreställningar och omnämningar som berör Sarah Thomasson samiska påbrå. Etnicitet och kön analyserar jag som ett flytande och flexibelt ”görande”; med andra ord som en motpol till ett essentialistiskt synsätt i vilket kroppen och identiteten uppfattas som något inneboende, statistiskt och medfött.¹³

Metod, material och avgränsningar

Metoden är kvalitativ textanalys och bygger på sökningar på Sarah Thomassons namn i Kungliga bibliotekets digitaliserade databas Svenska dagstidningar.¹⁴ Urvalet består av två morgontidningar, *Dagens Nyheter* (DN) och *Svenska Dagbladet* (SvD) samt två kvällstidningar, *Aftonbladet* och *Expressen*.¹⁵ Urvalet motiveras av att jag främst intresserat mig för ett brett rikstäckande perspektiv.¹⁶ De utvalda tidningarna med tillhörande sportrapportering har allt som oftast utarbetats och distribuerats av manliga redaktörer bosatta i storstäderna. Tidningarna styrs givetvis också av diverse tidsenliga genre- och stilideal. Trots detta borde källmaterialet kunna spegla de gängse uppfattningar och attityder som förelåg, eller de föreställningar och uttryckssätt som ansågs vara socialt accepterade och normaliserade.¹⁷

-
- 12 Thomas Hylland Eriksen, *Etnicitet och nationalism* (London 1993), s. 9–11, 21, 28.
- 13 Jfr Yvonne Hirdman, ”Genussystemet: reflektioner kring kvinnors sociala underordning” *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 1983: 3, s. 49–63; Thomas Hylland Eriksen, *Etnicitet och nationalism* (Nora 1998) s. 12, 21.
- 14 Kungliga biblioteket (KB), Svenska Dagstidningar, [Webbplats tillgänglig 22-12-25 <<https://tidningar.kb.se>>]. Databasen är intern och tidningsartiklar som är 115 år eller yngre kan enbart läsas på Kungliga biblioteket.
- 15 Lars-Åke Engblom ”Tidningar dör men pressen lever (1945–1958)” i Lars-Åke Engblom; Karl Erik Gustafsson & Per Rydén, (red.), *Den svenska pressens historia 4: Bland andra massmedier (efter 1945)* (Stockholm 2002) s. 45–52.
- 16 Sökningen på ”Sarah Thomasson ~2” filterat under perioden 1/1–1949 t.o.m. 31/12–1955 ger 844 träffar i KB:s digitaliserade databas av dagstidningar. Motiveringen till att åren 1949–1955 valts ut är både för att det finns flest träffar i KB:s digitaliserade databas, men likaledes av den naturliga orsaken att Sarah Thomasson är som mest aktiv i sin karriär då. Av dessa utgör SvD (138), DN (130), Expressen (82) och Aftonbladet (60) tillsammans 360 av de 844 träffarna. De artiklar som berör undersökningens problemområde och frågeställningar gällande genus och etnicitet mellan åren 1949–1955 har valts ut som underlag för min analys. Kortare resultatrapporteringar, sportreferat och andra träffar som inte berör undersökningens problemområde har valts bort. Källmaterialet som analyseras i denna undersökning består slutligen av 60 artiklar.
- 17 Maria Ågren, ”Källkritik”, i Martin Gustavsson & Yvonne Svanström (red.), *Metod: Guide för historiska studier* (Lund 2018) s. 46–48.

Källmaterialet har analyserats utifrån två överlappande analytiska spår. Initialt har jag sökt efter förekomsten av vissa begrepp, ämnen, värdeomdömen och formuleringar. Nedslagen har klassificerats, sorterats och kvantifierats.¹⁸ Utifrån detta har jag sedan kunnat identifiera två huvudteman: Thomasson som kvinna, vilket utgår ifrån dagspressens framställning av henne som föredöme och hennes utseende, respektive Thomasson som same, vilket utgår ifrån utsagor om hennes mentalitet, person och etnicitet. Även hennes egna uttalanden i dagspressen hör dit. De båda perspektiven tillsammans möjliggör en både djupgående och omfattande analys.

Kvinnlighet i dagspressen

Det första och inledande temat behandlar hur Sarah Thomasson framställts som kvinna. I detta ryms utsagor om henne som föredöme och förebild samt om hennes yttre. Thomasson beskrivs i begynnelsen av sin karriär som "Åres okränkta skiddrottning."¹⁹ I den rikstäckande dagspressen benämns hon som "Nordens främsta dam"²⁰ i "sitt livs form".²¹ Sportjournalisterna är eniga om att Thomasson bör få en plats till VM 1950. I samtliga tidningar börjar förväntningarna och förhoppningarna på henne att stiga när hon till slut, som enda kvinnlig skidåkare, kniper en VM-biljett.²² Hon får en del beröm under mästerskapet, då hon charmar amerikanerna med "sin skickliga skidåkning"²³ och åker "flottast av alla".²⁴ De svenska prestationerna är i övrigt svaga och *Dagens Nyheter* konstaterar att "vår [Sveriges] främste man är en liten kvinna."²⁵ Att Sarah Thomassons prestationer liknas vid och jämförs med de övriga manliga skidåkarnas insatser synliggör mannen som norm och måttstock för det svenska skidåkaridealet.

År 1951 skriver *Aftonbladet* att Sarah Thomasson "presterat en sådan resultatlista som inger respekt".²⁶ Hon "susar ned för Åreskutan och andra fjällsnabbare och säkrare än någon annan kvinnlig varelse i detta land".²⁷ Återkommande benämns hon "slalomstjärna".²⁸ År 1952 uppmärksammas Sarah Thomasson

18 Eva Eggeby, "Frågeställningen avgör metoden", i Gabriella Bjarne Larsson (red.), *Forma Historia – Metodövningar* (Lund 2002) s. 218.

19 "Skicka minst fem utförsåkare till VM!", *Expressen*, 16/4-1949.

20 "Vilka åkare får USA-biljett?", *Expressen*, 26/3-1949.

21 "Öka ut truppen till Aspen! Sarah nu lika bra som May", *Expressen*, 4/1-1950.

22 "Ingen Selånger", *Aftonbladet*, 9/1-1950; "Sportens rundtur", *Expressen*, 9/1-1950; "11 man och Lilla Sarah klara för Lake Placid", *SvD*, 9/1-1950; "Sarah från Åre tävlar i Colorado – Lugn lappflicka farligt hot för världseliten i slalombacke", *DN*, 12/1-1950.

23 "...men 'Slalom-Sarah' charmar USA och är värre än störtloppsgrabbar", *Expressen*, 29/1-1950.

24 "Nöjd Sarah efter VM-debuten - Kunde ha åkt litet fortare", *Expressen*, 14/2-1950.

25 "Sveriges främste man – Sarah!", *DN*, 15/2-1950; Kryckor går åt som smör i Aspen", *DN*, 13/2-1950.

26 "O'KAY om Sarah Thomasson", *Aftonbladet*, 30/1-1951.

27 "Slalom-Sarah har problem med beundrare", *Expressen*, 11/11-1951.

28 "Bertil fick blommor av Sarah Thomasson", *DN*, 18/6-1951.

då hon prisas för fjolårets prestationer och utnämns till "Årets idrottskvinna".²⁹ Trots att hon i inledningen av 1952 har en svagare säsong bakom sig omnämns hon som "vår egen Sarah Thomasson",³⁰ vilket tydligt indikerar en värmande och inkluderande framställning. Senare under 1952 tar Sarah Thomasson sitt fjärde SM-tecken i specialslalom.³¹ "Mästarinnan"³² Thomasson gör ett sämre år 1953, för att sedan göra "strålande"³³ insatser under 1954. Samma år hölls "tusentals tummar"³⁴ för "bygdens egen drottning"³⁵ när Sarah Thomasson skrev "svensk idrottshistoria i damernas slalomtävling med sin bronsmedalj [i VM]. Aldrig tidigare har någon svensk manlig eller kvinnlig ens varit i närheten av medalj på OS eller i VM i brantåkning".³⁶ I slutet av 1954 gifter sig Sarah Thomasson med en dansk läkare och avslutar kort därpå sin karriär. Under 1955 drar sig tidningarna till minnes den "svenska slalomstjärnan",³⁷ Sammantaget kan en utifrån denna kategori, d.v.s. dagspressen om Sarah Thomasson som föredöme, se hur en idoliserande och beundrande porträttering av henne skapas, reproduceras och, när karriären är över, blickas tillbaka på i dagspressen.

Till skillnad från framställningen om Sarah Thomasson som föredöme porträtterar dagspressen genomgående hennes utseende med adjektivattribut så som "söt/söta"³⁸, "lilla/liten"³⁹, "nätta/nätt"⁴⁰ och "smidig/-a"⁴¹. Nämnas bör att adjektivattributen allt som oftast uttrycks i anknytning till något slags

-
- 29 "Slalom-Sarah 'Årets kvinna'", *DN*, 14/1-1952; "Sarah Thomasson årets idrottskvinna", *SvD*, 14/1-1952.
- 30 "Små svenska segerchanser i Skidspelens alpina lopp", *SvD*, 1/3-1952.
- 31 "4/10 gav Sarah damtecknet", *DN*, 17/3-1952.
- 32 "Sarah imponerad", *SvD*, 28/2-1953; "Ossie Reichert en upplevelse Sollander passerad av Strolz", *SvD*, 1/3-1953.
- 33 "Sarah delade slalomseger", *DN*, 21/2-1954.
- 34 "Sverige chansar med skadad i Åre. Först kommer Österrike, så fem till – sen kan vi börja tala om blågult!", *Expressen*, 26/2-1954.
- 35 "Svensk medaljdag, Brons för Sarah Thomasson, Tre kronor vann", *DN*, 7/3-1954.
- 36 "Sarah skrev historia", *Aftonbladet*, 7/3-1954.
- 37 "62 herrar slåss om SM i slalom", *SvD*, 11/3-1955.
- 38 "Ensam kvinna i VM-trupp", *SvD*, 13/1-1950, se även: "18 årig yngling löfte vid slalom-VM", *Expressen*, 7/3-1949; "Sportens rundtur", *Expressen*, 11/1-1950; "Resa i lappdräkt? Nej, säger Sarah", *Aftonbladet*, 12/1-1950; "VM-damen i Saltsjöbaden", *SvD*, 19/1-1950.
- 39 "Skicka minst fem utförsåkare till VM!", *Expressen*, 16/4-1949, se även: "Sollander tog inga risker, vann strapatsrik Årebragd", *SvD*, 26/3-1949; "11 man och Lilla Sarah klara för Lake Placid", *SvD*, 9/1-1950; "Sportens rundtur", *Expressen*, 11/1-1950; "Vi styr mot Amerika", *Expressen*, 12/1-1950; "Stig bäst - Olle snabbast. Succés i Saltsjöbaden", *DN*, 19/1-1950; "Fler bilar än snökorn mötte 'kung Karlsson", *Aftonbladet*, 21/1-1950; "Målargesällen Olle Dahlman", *SvD*, 20/1-1951; "Slalom-Sarah har problem med beundrare", *Expressen*, 11/11-1951; "Just nu...Sarah var vacker men blek", *SvD*, 15/2-1952; "Sarah imponerad", *SvD*, 28/2-1953; "Ossie Reichert en upplevelse Sollander passerad av Strolz", *SvD*, 1/3-1953; "Två bör man vara säger fyra stjärnor som har sex", *Aftonbladet*, 6/4-1953; "Sarah skrev historia", *Aftonbladet*, 7/3-1954; "Flanör i Åre – Sarah skrev historia", *DN*, 7/3-1954.
- 40 "Sportens rundtur", *Expressen*, 9/1-1950, se även: "Ensam kvinna i VM-trupp", *SvD*, 13/1-1950; "Stig bäst - Olle snabbast. Succés i Saltsjöbaden", *DN*, 19/1-1950; "O'KAY om Sarah Thomasson", *Aftonbladet*, 30/1-1951; "Oleg: Åre just nu", *SvD*, 7/3-1954.
- 41 "Sollander tog inga risker, vann strapatsrik Årebragd", *SvD*, 26/3-1949, se även: "Skicka minst fem utförsåkare till VM!", *Expressen*, 16/4-1949.

framgång eller prestation. Några exempel: ”Enda flickebarnet i truppen, nätta Sarah Thomasson är enligt Olle Rimfors av samma klass som May Nilsson”⁴² eller ”Sarah Thomasson – vår enda kvinnliga och mycket söta deltagare i VM.”⁴³ I samband med att sportjournalisterna menar att Sarah Thomasson bör bli uttagen till VM 1950, skrivs det i *Aftonbladet* att Thomasson kan bli dubbelsegare, eftersom ”hon kan ta skönhetspriset också”.⁴⁴ Under VM 1950 skrivs det i stor omfattning om hur den amerikanska pressen tar emot Sarah Thomasson. I *SvD* står det till exempel att läsa: ”Populärast var som sig bör enda damen, lika åksäkra som söta Sarah Thomasson”.⁴⁵ I *Expressen* löd formuleringarna: ”Speciellt intresserad var förstås kameramannen av Sarah Thomasson”, ”Skön Sarah gjorde sensation genom sitt utseende”.⁴⁶ Eller: ”I särklass populärast är utan tvekan truppens enda kvinnliga representant, den söta Åreflickan Sarah Thomasson. Hon charmar inte bara amerikanerna med sitt söta leende utan även med sin skickliga skidåkning.”⁴⁷ Ett senare exempel där hennes utseende ställs i relation till hennes prestation återfinns i *SvD*: ”Lilla Sarah, vacker men blek, elegant men tam.”⁴⁸

Ett återkommande tema är Sarah Thomassons kropp och vikt. Vid flertalet tillfällen efterfrågas eller nämns vikten explicit. Ett exempel på detta kan påträffas i *SvD*: ”Sarah Thomasson är så späd att vi måste fråga vad hon väger. Svaret blir 52 kg”⁴⁹ Ett annat exempel finner en i *Aftonbladet*: ”Det är egentligen bara ett fel med Åretösen Sarah Thomasson – hon är alldeles för liten och nätt” och ”trots handicap i vikt och utan favör av sin skönhet presterat en sådan resultatlista som inger respekt.”⁵⁰ Återigen inramas prestationen av de yttre attributen. I utförsåkning spelar vikten förstås en stor roll, samtidigt som någons skönhet inte borde utöva något inflytande på själva slalomåkningen. I en större artikel i *Expressen* med rubriken ”Slalom-Sarah har problem med beundrare”⁵¹ från 1951 återfinns åtskilliga utseendebeskrivningar. Redan i ingressen beskriver journalisten Thomasson som ”den lilla behagliga lappflickan från Åre”, och frågar sedan: ”Ska vi kalla henne för svensk idrotts Pinup-flicka numro ett?” och ”Ja, hur många kilo tror ni Sarah väger? Gissade ni 51,6 så var det rätt!”⁵²

I *Aftonbladet* skrivs följande: ”Sarah Thomasson – den lilla fjällbruden är så söt, att man förstår att de många friarbreven, som tätt duggat över henne som

42 ”Sportens rundtur”, *Expressen*, 9/1-1950.

43 ”Resa i lappdräkt? Nej, säger Sarah”, *Aftonbladet*, 12/1-1950.

44 ”Ingen Selånger”, *Aftonbladet*, 9/1-1950.

45 ”VM-damen i Saltsjöbaden”, *SvD*, 19/1-1950.

46 ”New York-sensation”, *Expressen*, 21/1-1950.

47 ”men ’Slalom-Sarah’ charmar USA och är värre än störtloppsgrabbarna”, *Expressen*, 29/1-1950.

48 ”Just nu... Sarah var vacker men blek”, *SvD*, 15/2-1952.

49 ”Ensam kvinna i VM-trupp”, *SvD*, 13/1-1950.

50 ”O’KAY om Sarah Thomasson”, *Aftonbladet*, 30/1-1951.

51 ”Slalom-Sarah har problem med beundrare”, *Expressen*, 11/11-1951.

52 ”Slalom-Sarah har problem med beundrare”, *Expressen*, 11/11-1951.

idrottsflicka.”⁵³ När Thomasson skrivit idrottshistoria i VM 1954 står följande att läsa i *Dagens Nyheter*: ”Det är något visst med Sarah Thomasson – en vacker docka, elegant och formad kring en seg, hållfast tåga.”⁵⁴ Ett annat återkommande yttre attribut är hennes hudfärg. Inför VM görs en hel del intervjuer strax före avresan. *Dagens Nyheter* kommenterar att Sarah ”med ett lugnt leende i det mörka ansiktet”⁵⁵ talar om det kommande äventyret, och liknande i *Expressen* när ”Sarah med sin milt bruna hy och sina svarta ögon är vacker som en liten Hawaiiibrud”⁵⁶, en formulering av tydligt exotiserande slag.

Samiskhet i dagspressen

Det andra temat behandlar hur Sara Thomasson framställs som same. I detta avsnitt ryms utsagor om hennes etnicitet, mentalitet samt hennes egen röst så som den filterades medialt. Thomassons person beskrivs dels utifrån hennes prestationer, dels utifrån oföränderliga och fasta egenskaper. Vid en bättre insats kallas hon ”säker” eftersom hon besitter en hel del rutin.⁵⁷ Det finns också en förhoppning och tro på att hon har förutsättningarna för att nå riktigt långt. Ett exempel på detta är när det inför VM skrivs i *Expressen* att hon endast ”behöver lite umgänge med den kontinentala eliten” för att nå en internationell nivå.⁵⁸ Framställningen av Sarah Thomasson som oberörd och i avsaknad av nervositet går också att utläsa av källmaterialet. Ett exempel på detta är när det inför VM berättas om att hon inte lider av ”märkbar rampfeber”.⁵⁹ Vid flertalet tillfällen noteras hur lugn hon är. I *SvD* beskrivs det till exempel hur hon är ”fullständigt oberörd av allt ståhej kring hennes person”.⁶⁰ I de tävlingssammanhang där det gått sämre framställs ofta den ”rare” svenske idolen som ”försiktig”.⁶¹ Tillika beskrivs hon som ”vek” och ”tam”.⁶² Även detta finner vi exempel på i *Dagens Nyheter*: ”Mången gång har hon syntts alltför vek, i avsaknad av sinnets hårdhet och ett verkligt fighterhjärta.”⁶³ Liknade formuleringar ljunder i *SvD*: ”att slåss ligger inte för henne.”⁶⁴ Thomassons framträder som en behärskad person utan större segervilja. Det framhölls också att ”vi svenskar” inte är något ”störtloppsfolk, inte ens ett storslalomfolk”.⁶⁵ Vi ser här att Thomasson framställs som en representant för svensk mentalitet.

53 ”Två bör man vara säger fyra stjärnor som har sex”, *Aftonbladet*, 6/4-1953.

54 ”Flanör i Åre – Sarah skrev historia”, *DN*, 7/3-1954.

55 ”Ensam kvinna i VM-trupp”, *SvD*, 13/1-1950.

56 ”Mitt i strömmen”, *Expressen*, 17/1-1950.

57 ”18 årig yngling löfte vid slalom-VM”, *Expressen*, 7/3-1949.

58 ”Skicka minst fem utförsåkare till VM!”, *Expressen*, 16/4-1949.

59 ”Sarah från Åre tävlar i Colorado – Lugn lappflicka farligt hot för världseliten i slalombacke”, *DN*, 12/1-1950.

60 ”Ensam kvinna i VM-trupp”, *SvD*, 13/1-1950.

61 ”Österrikes slalomflickor tog Sveriges plats i täten”, *DN*, 18/2-1950.

62 ”Just nu... Sarah var vacker men blek”, *SvD*, 15/2-1952.

63 ”Flanör i Åre – Sarah skrev historia”, *DN*, 7/3-1954.

64 ”Oleg: Åre just nu”, *SvD*, 7/3-1954.

65 ”Just nu... Sarah var vacker men blek”, *SvD*, 15/2-1952.

Ett återkommande tema är samtidigt hennes samiska påbrå och uppväxt- och boendeorten Åre. Detta genom beskrivningar som "lappflickan Sarah"⁶⁶, "den lilla smidiga Åreflickan"⁶⁷ eller som en "Åreskönhet med gott påbrå".⁶⁸

Inför VM 1950 debatteras hennes klädval. Dilemmat beskrivs i *Aftonbladet* på följande sätt: "Problembarnet är truppens enda kvinnliga medlem Sarah Thomasson. Hur ska flickebarnet vara skrudat? I landslagsuniform eller lappdräkt? Vi röstar utan vidare för lappdräkten. Den bör göra sig fint på de amerikanska tidningarnas förstasidor."⁶⁹ I *SvD* formuleras: "Är inte Sarah av lappblod och kommer hon inte klädd i egna kläder? Och behöver inte vår utförstrupp i USA all den reklam den kan få? Längdlöparna har större chans att skaffa sig sådan på annat sätt."⁷⁰ *Dagens Nyheter* skrev:

Skidförbundsordföranden Björn Kjellström var lite fundersam när han kastade fram förslaget [om att Thomasson bör resa i kolt] vid en intimare presskonferens, inför VM-trippen på tisdagskvällen, men han fick gehör direkt, och Sigge Bergman, brantbasen, var den förste att garantera Sarahs välvilliga medverkan i det blågula reklamnumret. Saken är klar. Sverige tar hem första sticket med lappflickan Sarah. Vi ramlar inte ner i de stora möjligheternas land för ro skull.⁷¹

I en annan artikel från *Dagens Nyheter* beskrivs det hur "cute, little Sarah hade lappmössan på sig och log för hela slanten" samt hur en svensk ledare uttryckte sig på följande vis: "– Hon har hela lappdräkten med sig så det så – take it from me".⁷² Tidningen *Expressen* skriver följande angående klädvalet: "Att hon som Cello tror av amerikanerna skulle kunna förblandas med Lapp-Lisa och förmodas åka utför sjungande 'Barnatro' skall väl inte vara någon risk. Hon behöver ju inte ta fram dräkten annat än om det går extra bra. Allt för dollarturisterna."⁷³

I dagspressen diskuteras med andra ord koltens för- och nackdelar utifrån synpunkter om vad som blir bäst reklam för Sverige, och nödvändigtvis inte utifrån vad Sarah Thomasson själv önskar. Det kapitaliseras på det samiska påbrået med förhoppning om att hon ska symbolisera något "annorlunda" och "exotiskt" i mötet med den amerikanska pressen. Flertalet entusiasmerande röster inom tidningsredaktionerna och inifrån skidförbundet lyfts i frågan jämlöpande med att Sarah Thomasson själv uttrycker ett motstånd. När det sedan i *Expressen* skojfriskt diskuteras att hon inte kommer "förblandas med Lapp-Lisa" och förmodas åka utför sjungande "Barnatro"⁷⁴ kan det även diskuteras

66 "Sarah i lappdräkt slår k. o. på jänkarna!", *DN*, 11/1–1950.

67 "Skicka minst fem utförsåkare till VM!", *Expressen*, 16/4–1949.

68 "Åreskönhet med gott påbrå, Celina och Sixten idoler", *Expressen*, 15/1–1950.

69 "Sportspalterna", *Aftonbladet*, 11/1–1950.

70 "Vad ska Sarah ha på sig?", *SvD*, 11/1–1950.

71 "Sarah i lappdräkt slår k. o. på jänkarna!", *DN*, 11/1–1950.

72 "Sista ansen på elegansen", *DN*, 19/1–1950.

73 "Mitt i strömmen", *Expressen*, 17/1–1950.

74 "Mitt i strömmen", *Expressen*, 17/1–1950.

om en stötande och stereotypisk framställning som sker på Thomassons, och andra samers, bekostnad. Hithörande är även att den berömda sångerskan Lisa "Lapp-Lisa" Thomasson var Sara Thomassons faster.

Det ska återigen påpekas att Thomassons röst är den som dagspressen ger henne, eftersom undersökningen inte består av egna intervjuer med Sarah Thomasson. I *Aftonbladet*-artikeln "Resa i lappdräkt? Nej, säger Sarah" från den 12 januari 1950 påstås hon ha sagt: "Skulle jag åka klädd i lappdräkt till Amerika? Nej, vilka påhitt' Jag är väl ingen mannekäng heller det var ju VM i störtlopp och slalom som gällde"⁷⁵ Denna åsiktsyttring återfinns även i *Expressen*, där Sarah Thomasson påstås säga: "Ja, här finns så mycket att välja på, så inte tar jag med mig lappdräkten, inte."⁷⁶ Thomasson verkar enligt de egna uttalanden inte se någon som helst anledning till att hon, då hon representerar Sverige, ska resa i samisk högtidsdräkt.

De andra uttalandena som inte rör VM-länderna handlar till exempel om vilka idoler Sarah Thomasson har⁷⁷, att hon kunde åkt lite fortare i VM-debuten 1950⁷⁸, att hon tycker att slalom är roligare än störtlopp⁷⁹ och om problemen som hon har med manliga beundrare.⁸⁰ När Thomasson får frågan om idrott och relationer svarar hon att hon inte brukar blanda ihop idrott med flört, men att hon ibland "piffar upp" sig för att bli "attraktiv på tävlingar". Sarah Thomasson påstås även uttrycka att det vore "gräsligt tomt utan lite flirt" och att hon "har haft det väldigt roligt" med sina manliga kamrater.⁸¹ Sarah får även frågan om vilken skidåkare hon tycker är tjugigast, varpå hon svarar att "Stein Eriksson är tjugigast".⁸² Det är följaktligen svårt att hitta en enskild och tydlig linje i hur Sarah Thomassons egen röst uttrycks och "görs" i dagspressen förutom när hon vid några tillfällen markerar missnöje med debatten om klädedräkten och framställningen av henne som "mån om sitt yttre inför tävlingar".⁸³ Hennes egen röst blir begränsad av de frågor som hon får, och inom ramen för vilka svar som hon kan, vill och orkar ge.

Avslutande diskussion

Mediabilden av Sarah Thomasson var genomgående tudelad, motsägelsefull och komplex. Dels skildrades hon som en rutinerad och självsäker idrottskvinna, dels som en mycket lugn och inte alls tävlingsinriktad person. Sistnämnda förstärktes av beskrivningar av henne som tam, vek och försiktig. Inget

75 "Resa i lappdräkt? Nej, säger Sarah", *Aftonbladet*, 12/1-1950.

76 "Vi styr mot Amerika", *Expressen*, 12/1-1950.

77 "Åreskönhhet med gott påbrå, Celina och Sixten idoler", *Expressen*, 15/1-1950.

78 "Nöjd Sarah efter VM-debuten - Kunde ha åkt litet fortare", *Expressen*, 14/2-1950.

79 "Sarah Thomasson från Åre...", *Aftonbladet*, 16/11-1951.

80 "Slalom-Sarah har problem med beundrare", *Expressen*, 11/11-1951.

81 "Två bör man vara säger fyra stjärnor som har sex", *Aftonbladet*, 6/4-1953.

82 "Två bör man vara säger fyra stjärnor som har sex", *Aftonbladet*, 6/4-1953.

83 "Två bör man vara säger fyra stjärnor som har sex", *Aftonbladet*, 6/4-1953.

genomgripande förändringsperspektiv kan utläsas under tidsperioden. Det är kontinuiteten i framställningen av henne som dominerar. Den förändring som ändå kan utläsas berodde på att hon gifte sig, skaffade barn och avslutade sin idrottskarriär.

Sett till tidigare forskning är sport, idrottsutövande och identitet synbarligen nära förenade. Genom media kan kulturella och nationella identiteter både konstrueras, reproduceras och utmanas.⁸⁴ Historiskt sett har idrott och idrottsutövande varit en vidsträckt och essentiell del i konstruktionen av såväl samiska som svenska identiteter på sociala, politiska, kulturella och mediala plan.⁸⁵ Identiteter aktualiseras och skapas relationellt, i konfrontationen med "de andra".⁸⁶ Identiteten och framställningen av denna är synnerligen kontextbunden, då det rör sig om olika positioneringar kopplade till både självidentifikation och tillskrivning utifrån.⁸⁷ Hylland Eriksen diskuterar även hur tillskrivandet utifrån kan bidra till att en person kan bli som en ofrivillig entreprenör, eller en kulturell medlare – vilken kan skapa en stigmatiserad identitet.⁸⁸ Idrottsledare, skribenter och allmänheten tycker sig genomgående ha rätt att attribuera Sarah Thomasson utifrån egna förhoppningar och föreställningar. Hylland Eriksen diskuterar detta som mångkulturalismens paradox, eftersom minoriteter behandlas som en homogen grupp som kan "styras" utifrån majoritetsbefolkningens önskningar. Minoritetsgrupper förväntas både över- och underkommunicera sin identitet på andras inrådan. Ibland ska en vara som en är, ibland ska en representera något annat.⁸⁹ Thomassons samiska identitet och kulturella bakgrund aktualiserades främst när hon skulle åka till USA och möta den amerikanska pressen då hon uppmundrades inta en etnisk identitet i offentligheten, något som Sverige som land skulle kapitalisera på. Maktdimensionen som framträder här ligger i att Thomasson bör "gå med" på deras önskningar av hur och vem hon bör vara samt vad hon bör gå med på i görandet av denna "roll".

Tolvhed har, som tidigare nämnts, diskuterat dagspressens performativa inslag gällande hur könsroller produceras och upprätthålls i samhället. Detta kan likaledes jämföras med dagspressens framställning av Sarah Thomassons utseende, person och mentalitet. Återkommande fokuseras på hennes utseende. Vid ett tillfälle liknas hon vid en "vacker docka"⁹⁰, vilket i högsta grad kan

84 Helge Chr. Pedersen, "A Sporting Nation: Creating Sámi Identity through Sport", *The International Journal of the History of Sport*, 2021: 12 (vol. 38), s. 1210–1211; Helena Tolvhed, *Nationen på spel*, s. 313.

85 Se t.ex. Isak Lidström, *På skidor i kulturella gränsland*; Helge Chr. Pedersen, "A Sporting Nation: Creating Sámi Identity through Sport", s. 1210–1211.

86 Helge Chr. Pedersen, "A Sporting Nation: Creating Sámi Identity through Sport", s. 1210–1211.

87 Helge Chr. Pedersen, "A Sporting Nation: Creating Sámi Identity through Sport", s. 1217; Isak Lidström, "Den egensinnige från Kittelfjäll", s. 62.

88 Thomas Hylland Eriksen, *Etnicitet och nationalism*, s. 40–42, 85–86.

89 Thomas Hylland Eriksen, *Etnicitet och nationalism*, s. 176–177.

90 "Flanör i Åre – Sarah skrev historia", *DN*, 7/3–1954.

sättas i relation till Tolvheds resultat om hur kön delas upp på ett diskursivt plan där den idrottande kvinnan ofta porträtterats som en "mannekäng" eller "skönhetsdrottning".⁹¹ Uttryck som "Lilla Sarah" kan tydas i trippel bemärkelse, då det både kan ses som en utseendebeskrivning av Sarah Thomasson som kort, samt som ett reducerande uttryck i beskrivningen av henne som kvinna och som same.⁹² Framställningarna av henne präglades av rådande normer för femininet och heteronormativitet; vi ser det inte minst i journalisternas intresse för hennes kläder och vilken manlig skidåkare hon tycker är tjugigast.⁹³ En sådan artikeln har inga ambitioner att behandla Sarah Thomassons idrottsmässiga prestationer och utmaningar, utan är fullkomligt inriktad på att beröra frågor om hennes sexualitet, vikt och privatliv. Kommentaren om Sarah Thomasson som "svensk idrotts Pinup-flicka numro ett" är ett annat exempel på maktutövande, marginalisering och sexualisering.⁹⁴

Som tidigare påpekats diskuterar Tolvhed hur den "behagliga kvinnokroppen" blev ett ideal. Thomasson beskrivs som "behaglig" och "smidig". Till och från skildras hon som en vek idrottskvinna utan någon större kamplust, vilket kan te sig tämligen märkligt då hon sannolikhet lagt ner enorma timmar på träning, förbättringsarbete och flertalet mästerskap. Lidström visar att det var en vanlig stereotyp föreställning att samer saknade tävlingsinstinkt.⁹⁵ Detta anknyter också till det dualistiska och essentialistiska synsätt som enligt Tolvhed rådde mellan kvinnor och män under tidsperioden. Det var mannen som skulle vara kraftfullt, disciplinerad och tävlingsinriktad, inte kvinnan på samma sätt.⁹⁶

Möjligtvis går det att förstå Sarah Thomasson som ett yttryck för en "ny" kulturell och hybrid identitet under denna tidsperiod, vilket direkt påverkar den mångfacetterade och bitvis svåröverskådliga framställningen av henne. Med detta menar jag att i Thomasson gestalt kombinerades identiteten som kvinna, utförsåkare och representant för en etnisk minoritet på ett för tiden ovanligt sätt. Dagspressens sätt att framställa henne framstår som förmins-kande, detta eftersom hennes prestationer många gånger fick stå tillbaka i förhållande till bilden av henne som söt, liten och vek.

91 Isak Lidström, "Bland 'rationella asketer' och 'ädla vildar', s. 658, 671–273.

92 Jfr Isak Lidström, "Den egensinnige från Kittelfjäll", s. 74.

93 "Slalom-Sarah har problem med beundrare", *Expressen*, 11/11–1951.

94 "Slalom-Sarah har problem med beundrare", *Expressen*, 11/11–1951.

95 Isak Lidström, "Bland 'rationella asketer' och 'ädla vildar', s. 658, 671–273.

96 Helena Tolvhed, *Nationen på spel*, s. 12, 14–16, 156–157, 307–308.